

УДК 35.085:331.361:356.13

О. О. Павленко, доктор педагогічних наук,
професор кафедри міжнародної економіки
Академії митної служби України

ПРОФЕСІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто актуальні питання професійної взаємодії органів державного управління і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в контексті глобалізації і стандартизації. Акцентовується на необхідності та доцільності професійної взаємодії у процесі розробки й імплементації міжнародних професійних стандартів фахівців для сфери зовнішньоекономічної діяльності як уніфікованого інструменту інституційного розвитку організацій в епоху глобалізації.

Ключові слова: професійна взаємодія; професійні стандарти; глобалізація; інституційний розвиток.

The article deals with current issues of professional interaction of public administration bodies and subjects of foreign economic activity in the context of globalization and standardization. The author defines the important role of professional interaction in the 21-st century, when organizations and their staff have the challenges caused by globalization. The focus is on the need and appropriateness of the professional interaction in the development and implementation of international professional standards for foreign economic activity specialists as a unified tool for institutional development of organizations in the era of globalization.

Key words: professional interaction; professional standards; globalization; capacity building.

Постановка проблеми. На державні служби, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність, і на комерційні організації, що нею займаються, нині суттєво впливають регіональна економічна інтеграція та угоди про преференційну торгівлю, нові комерційні ризики і ті ризики, що постійно змінюються. Загальновизнано, що ці тенденції зумовлені насамперед процесом глобалізації, який ставить перед світом на різних рівнях нові проблеми, у першу чергу ініціативи зі спрощення торгівлі та з безпеки, поновлення професійного підходу до управління та функціонування державних служб і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі йдеться про професійну взаємодію “митна адміністрація – бізнес-структури” тощо. Постає нагальне питання стратегічного управління людськими ресурсами, що висуває також нові вимоги до підготовки фахівців для сфери зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для обраної проблематики суттєву зацікавленість становлять праці, які досліджують механізми та інструменти державного управління митною справою (Д. Валсб, М. Зарновицький, М. Кін, Н. Липовська, П. Пашко, О. Поліщук, В. Ченцов, С. Серьогін), проблеми освітніх і професійних стандартів (О. Овчарук, А. Тайджман, Т. Х'юсен, Г. Цітек), описують основи стандартизації компетентностей на міжнародному та вітчизняному рівнях (І. Бабаєв, В. Биков, С. Бушуєв, Н. Бушуєва, Д. Віддоусан, О. Овчарук, О. Спін, О. Трякіна), різні аспекти неперервної професійної освіти в галузі митної справи (А. Беляєва, А. Бекман, І. Васильєв, Д. Віддоусан, Л. Дебок, С. Дженнард, О. Конькова, В. Ледньов, Л. Лозбенко, М. Махмутов, О. Мельников, Г. Мінтцберг, Я.-Е. Янссон, О. Кангельдієв

© О. О. Павленко, 2014

А. Крупченко, О. Павленко, А. Панкратов, І. Погиба, А. Поро та ін.). У багатьох дослідженнях [1–11] підкреслюється, що від сучасного, зокрема митного, менеджера очікується глибоке розуміння політичного, економічного та торгового середовищ, у яких зараз функціонує бізнес і митниця, здатність застосовувати прогресивне управління й технологічні інструменти. Це підсилюється даними аналізу діагностичної місії Всесвітньої митної організації (далі – ВМО), що проводиться програмою ВМО COLUMBUS, та увагою ВМО в рамках програми PICARD до розробки й регіональної імплементації професійних стандартів не тільки співробітників митних органів, але й бізнесу (приватного сектора), який співпрацює з митницею.

Мета статті – аналіз професійної взаємодії органів державного управління і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у процесі підготовки фахівців для сфери зовнішньоекономічної діяльності в контексті глобалізації і стандартизації, а також розробка рекомендацій щодо подальшого її вдосконалення та уніфікації.

Виклад основного матеріалу. Важливою ознакою XXI ст. став факт професійної взаємодії, коли організації різних рівнів і їхні співробітники стикаються з проблемами, поставленими глобалізацією. Саме з метою відповідності вимогам часу відбувається об'єднання зусиль бізнес-структур і органів державного управління, які контролюють чи регулюють діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, в аспекті вироблення, адаптації та імплементації уніфікованих вимог до процесів і процедур діяльності. Зазначене стосується й питань професійної взаємодії держави та бізнесу в процесі професійної підготовки фахівців для сфери зовнішньоекономічної діяльності в контексті глобалізації і стандартизації. Насамперед слід наголосити на необхідності та доцільності професійної взаємодії у процесі розробки й імплементації міжнародних професійних стандартів фахівців як уніфікованого інструменту інституційного розвитку організацій в епоху глобалізації.

Як відомо, співробітництво митниці й бізнесу – невід'ємна частина Рамкових стандартів безпеки і спрощення глобальної торгівлі SAFE. Важливість співпраці митниці та бізнесу для економічної конкуренції і безпечної торгівлі підкреслена країнами – членами ВМО і представниками приватного сектора на останніх засіданнях Ради митного співробітництва, де було схвалено пропозицію щодо розробки керівних принципів з надання допомоги країнам – членам ВМО у встановленні партнерських відносин з бізнес-спільнотою. Секретаріат ВМО активізував роботу щодо збору різнопланової і детальної інформації про передовий досвід і кращі практики країн-членів для створення партнерських відносини з юридичними особами з приватного сектора і про методи проведення зустрічей консультативного характеру. Повторне використання зібраної інформації було розглянуто на зустрічі Робочої групи ВМО з питань Рамкових стандартів безпеки і спрощення глобальної торгівлі SAFE (жовтень 2013 р.), а також на засіданні Постійного технічного комітету ВМО (листопад 2013 р.). Згодом (грудень 2013 р., Дублін, Ірландія) Секретаріат ВМО звітував на сесії Політичної комісії ВМО про результати роботи.

Пильна увага до питань професійної взаємодії спостерігається й у стратегічному документі ВМО “Стратегія ВМО ПІКАРД 2020” (“WCO PICARD STRATEGY 2020”), де проголошується необхідність уніфікації і стандартизації підготовки кадрів для митних адміністрацій та бізнесу, який працює у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Слід зазначити, що паралельно в Європі відбуваються схожі процеси: робота Директорату Європейської комісії TAXUD з розробки рамкових компетенцій митників, яка тривала впродовж трьох років (2011–2013), завершилася. Розпочалася фаза апробації та імплементації [10].

Порушується питання щодо адаптації раніше розроблених ВМО Професійних стандартів митників (WCO Professional Standards) [7] або ж використання їх як основи для підготовки професійних стандартів фахівців у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Такий підхід вважаємо доречним, оскільки глобалізація та жвава міжнародна торгівля висувають свої, багато в чому однакові, вимоги до компетентностей фахівців як із державної (насамперед митної) служби, так і з приватного сектора. Для обох секторів (державного і приватного)

Йдеться про прогнозований збіг стандартних вимог, що висувуються в обох секторах, до компетентностей стратегічних і операційних менеджерів, фахівців інспекторського складу. Важливо те, що Професійні стандарти ВМО визначають мету і стратегічні завдання підготовки як митних офіцерів, так і фахівців зі сфери зовнішньоекономічної діяльності.

Серед загальновизнаних інноваційних інструментів упровадження міжнародних стандартів фахівців із зовнішньоекономічної діяльності слід насамперед зазначити такі: програму електронного навчання ВМО СЛІКС – найактуальніший у глобальному світі сучасний інструмент глобальної освіти; методичний інструмент ВМО “The WCO Capacity Building Development Compendium” [11]; навчально-методичний інструмент Європейської економічної комісії ООН зі спрощення світової торгівлі “Trade Facilitation Implementation Guide”; посібник зі спрощення світової торгівлі “Trade Facilitation Implementation Guide”, розроблений Світовою організацією торгівлі; навчально-методичні посібники Місії ЄС EUBAM щодо інструментів ефективного управління [12].

Треба зазначити і поодинокі факти, але вони також є важливим механізмом у загальному стратегічному ланцюжку інституційного розвитку митних адміністрацій і їхньої співпраці з приватним сектором економіки. Наприклад, загальновизнано, що одним із пакетів стратегічного розвитку Всесвітньої митної організації та її країн-членів є Пакет з економічної конкуренції. План дій щодо зазначеного Пакета було ухвалено на сесії Політичної комісії ВМО у грудні 2012 р. Він передбачає регіональний підхід з урахуванням розбіжностей в економічних потребах країн – членів ВМО, у зв’язку з цим планом передбачено проведення семінарів з метою визначення регіональних пріоритетів і необхідних заходів, які, можливо, в подальшому будуть викладені у стратегічних планах. У листопаді 2013 р. було організовано у співпраці з Секретаріатом ВМО та транснаціональними організаціями – представниками приватного сектора регіональний семінар з Пакета економічної конкуренції.

Деякі міжнародні організації, чия діяльність пов’язана з міжнародною торгівлею (наприклад, Міжнародний союз автоперевізників (IRU), Всесвітня митна організація (WCO), митні адміністрації та навчальні установи, визнають наявність спеціального набору знань, навичок і поведінки, які необхідні для виконання митними адміністраціями та суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності своїх завдань у сфері зовнішньої торгівлі. У деяких країнах було розроблено спеціальні навчальні програми, але до недавнього часу не було координації або стандартизації цих окремих зусиль. Економічна комісія ООН (UNECE) та ВМО у 2012–2013 рр. виступили з ініціативами щодо розробки стандартів підготовки фахівців у сфері міжнародної торгівлі. Було створено міжнародні робочі групи з розробки стандартів.

Нині навчальні заклади можуть включати до своїх навчальних програм узгоджені міжнародними організаціями стандарти для митників, одночасно задовольняючи національні критерії акредитації. Дійсно, у світі є декілька навчальних закладів, які ініціювали пілотні програми, що базуються на основі нових Професійних стандартів ВМО, серед них і Академія митної служби України. Одночасно почалася активна робота з розробки й апробації професійних і освітніх стандартів для фахівців у сфері міжнародної торгівлі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведений нами аналіз засвідчив, що професійна взаємодія органів державного управління і суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності виводить навчальні заклади (академії, університети, професійні школи тощо) на рівень ключових гравців у таких процесах: регіональна синергія; тестування, адаптація та імплементація міжнародних професійних стандартів на національних рівнях; розвиток, легалізація та імплементація національних освітніх стандартів, навчальних програм, які розроблені на основі Професійних стандартів ВМО або інших міжнародно визнаних стандартів. Вони мають змогу розвивати стандарти змісту освіти і навчальних досягнень, створювати можливість навчатися (така можливість сама по собі розглядається як стандарт).

Таким чином, професійна взаємодія органів державного управління (тут: митних адміністрацій) і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності виходить на глобальний або регіональний рівень через професійну взаємодію з міжнародними організаціями і навчальними закладами та виявляється в тому, що міжнародні організації пропонують навчальним закладам свої професійні стандарти як критерії якості професійної підготовки фахівців.

Наступними кроками на різних рівнях мають бути, на нашу думку, такі. На глобальному рівні: 1) розробка міжнародних уніфікованих професійних стандартів для фахівців у сфері зовнішньоекономічної діяльності та інструментів їх запровадження, наприклад практичних рекомендацій для імплементації професійних стандартів; 2) розробка з орієнтацією на зазначені професійні стандарти базових навчальних планів.

На регіональних і національних рівнях: 1) розробка стратегій (регіональних, національних, відомчих), політики та планів дій щодо адаптації під національні потреби, а також імплементації Професійних стандартів для фахівців у сфері зовнішньоекономічної діяльності, розробка національних посібників/рекомендацій з імплементації стандартів; розвиток і зміцнення інституційного потенціалу; 2) актуалізація на основі Професійних стандартів для фахівців у сфері зовнішньоекономічної діяльності національних професійних та освітніх стандартів, навчальних програм і навчально-методичного забезпечення; 3) проведення національної сертифікації/акредитації, оновлених навчальних програм підготовки і підвищення кваліфікації фахівців у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Ченцов В. В. Механізми державного управління митною справою : моногр. / В. В. Ченцов. – Дніпропетровськ: АМСУ, 2012. – 492 с.
2. Павленко О. О. Механізми та інструменти інституційного розвитку митних адміністрацій / О. О. Павленко // Впровадження міжнародних стандартів шляхом використання платформи електронного навчання ВМО : науково-методичний семінар. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2012.
3. Павленко О. О. Концептуальні основи розробки й запровадження міжнародних стандартів, механізмів та інструментів (на прикладі Професійних стандартів Всесвітньої митної організації) / О. О. Павленко // Право та державне управління : зб. наук. пр. – Запоріжжя. – 2012. – № 1 (6). – С. 109–114.
4. Павленко О. О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 / О. О. Павленко. – Дніпропетровськ, 2010. – 537 с.
5. Пашко П. В. Рекомендації державної митної служби України до варіативних частин освітньо-професійних програм підготовки магістрів для митної служби / П. В. Пашко, С. В. Гармаш та ін. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2010.
6. Buyonge C. East and Southern Africa benefits from new MBA with Customs specialization / C. Buyonge // WCO News. – October 2011. – № 66. – P. 38–39.
7. PICARD. Professional Standards. – World Customs Organization, Brussels. – 2008. – 46 p.
8. Poro A. European Customs training community benefits from new knowledge sharing tool / A. Poro // WCO News. – February 2011. – № 64. – P. 32–33.
9. Widdowson D. Raising the academic standing of the Customs profession / D. Widdowson // WCO News. – February 2011. – № 64. – P. 29–30.
10. Reiser B. EU Competency Framework for the Customs profession / B. Reiser // PICARD Conference, St. Petersburg, 18–20 September 2013 / EU Commission DG TAXUD / R3. – 2013.
11. The WCO Capacity Building Development Compendium / A Columbus programme phase 2. Implementation tool. – World Customs Organization. – 2009. – 188 p.
12. Учебно-методическое пособие для подготовки тренеров-фасилитаторов курса “Инструменты эффективного управления” / под общ. ред. В. Заложа. – Одесса, 2013. – 126 с.